

ผลงานรายบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การลดปริมาณการเผาในพื้นที่การเกษตรภาคเหนือ
โดยการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน และเกษตรกร

จัดทำโดย นายเรืองพจน์ ธารานาถ
รหัส 9931

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารระดับสูง : ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรม รุ่นที่ 99
วิทยาลัยนักบริหาร สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ.
ประจำปี 2567
ลิขสิทธิ์ของสำนักงาน ก.พ.

ผลงานรายบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การลดปริมาณการเผาในพื้นที่การเกษตรภาคเหนือ โดยการมีส่วนร่วม
ของภาครัฐ เอกชน และเกษตรกร

จัดทำโดย นายเรืองพจน์ ธารานาถ
รหัส 9931

หลักสูตรนักบริหารระดับสูง : ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรม รุ่นที่ 99
วิทยาลัยนักบริหาร สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ.
ประจำปี 2567

รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

สำนักงาน ก.พ.

เอกสารผลงานรายบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรมหลักสูตรนักบริหาร
ระดับสูง : ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรม ของสำนักงาน ก.พ.

ลงชื่อ.....

อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

กรมส่งเสริมการเกษตร ได้ดำเนินงานตามแนวนโยบายของรัฐบาล และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นสำคัญ โดยมุ่งหวังให้เกษตรกรได้รับการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน ได้รับการพัฒนาในการประกอบอาชีพการเกษตร มีรายได้เพียงพอ มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความมั่นคงในอาชีพ อันจะส่งผลให้เกิดความยั่งยืนของภาคการเกษตรต่อเนื่องในระยะยาว ซึ่งผลการศึกษาเรื่อง การลดปริมาณการเผาในพื้นที่การเกษตรภาคเหนือ โดยการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน และเกษตรกร เป็นการศึกษาศึกษาเพื่อสร้างเพื่อขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ ในการแก้ปัญหาหมอกควันในพื้นที่ภาคเหนือที่กำลังประสบปัญหาหมอกควันที่มีความรุนแรงเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งสาเหตุหลักเกิดจากการเกิดไฟป่าทั้งในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน

ในปี 2566 การเผาในพื้นที่เกษตร เกิดขึ้นจำนวน 22,177 จุด หรือคิดเป็นร้อยละ 13.16 โดยพืชที่มีการเผามากที่สุดคือ ข้าวนาปรัง รองลงมาคือ อ้อยโรงงาน และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยเป็นการเผาในช่วงหลังการเก็บเกี่ยวและเตรียมพื้นที่ปลูก ทั้งนี้ การเผาในพื้นที่เกษตรก่อให้เกิดฝุ่นละออง PM 2.5 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 5 ของปริมาณ PM 2.5 ที่เกิดขึ้นทั้งหมด ซึ่งสาเหตุหลักที่ทำให้เกษตรกรขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับผลเสียของการเผาในพื้นที่เกษตร ขาดแคลนเครื่องจักรกลในการจัดการวัสดุเหลือใช้วิธีการเกษตรแบบดั้งเดิม เป็นต้น

ดังนั้น ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จึงมีข้อเสนอแนวนโยบายที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และเกษตรกรที่เกี่ยวข้อง เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเกษตรกรสู่การผลิตแบบปลอดการเผา มีรายได้จากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร สร้างความยั่งยืนให้เกษตรกร ผ่านการเพิ่มการบริการของ “ศูนย์บริการเกษตรพิรุณราช” เป็น “ศูนย์จัดการการเผาในพื้นที่เกษตรประจำอำเภอ” เป็นศูนย์กลางในการควบคุม ประสานงาน ในการทำกิจกรรมการลดการเผาในพื้นที่การเกษตรประจำตำบล สำหรับรูปแบบการดำเนินงานของ “ศูนย์จัดการการเผาในพื้นที่เกษตรประจำอำเภอ” จะดำเนินการโดยให้ “ศูนย์บริการเกษตรพิรุณราช” เป็นศูนย์กลางในการทำงานทุกกิจกรรมซึ่งกิจกรรมที่ดำเนินการใน “ศูนย์จัดการการเผาในพื้นที่เกษตรประจำตำบล” มีกิจกรรมหลัก คือ (1) ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ลดการเผาแบบเชิงรุก (2) ส่งเสริมเกษตรแบบปลอดการเผา (3) การสร้างมูลค่าให้กับวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร (4) สร้างเครือข่ายชุมชนปลอดการเผาผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน หน่วยงานเอกชนและภาคสังคมต่าง ๆ (5) ศูนย์เฝ้าระวังการเผาในพื้นที่เกษตรประจำตำบล (6) จัดทำระบบฐานข้อมูลปลอดการเผาในพื้นที่ภาคเหนือ โดยดำเนินกิจกรรมผ่านความร่วมมือของหน่วยงานราชการ เอกชน ประชาชน และเกษตรกร

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล เรื่อง การลดปริมาณการเผาในพื้นที่การเกษตรภาคเหนือ โดยกรม
มีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน และเกษตรกร ฉบับนี้สำเร็จได้ต้องขอขอบคุณ นายเชิดศักดิ์ สันติวรฤทธิ อาจารย์ที่
ปรึกษา ที่ติดตามการจัดทำเอกสารรายงานอย่างใกล้ชิด ทั้งตรวจสอบแก้ไขเนื้อหาสาระของรายงานและกรุณาให้
คำแนะนำทำให้รายงานการศึกษาส่วนบุคคลฉบับนี้มีความสมบูรณ์ชัดเจนยิ่งขึ้น

ผู้จัดทำขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สังกัดสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่
ทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือและให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำรายงานการศึกษาส่วนบุคคล นอกจากนี้
ผู้จัดทำยังได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว พี่ น้อง และเพื่อน ที่ให้ความช่วยเหลือเป็นกำลังใจจนทำให้รายงานฉบับ
นี้ประสบความสำเร็จ

ประโยชน์และคุณค่าอันพึงมีจากรายงานการศึกษาส่วนบุคคลฉบับนี้ จะยังประโยชน์ต่อการศึกษา
และการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเกษตรกร คุณค่าและความดี ขอมอบแต่
บิดา มารดา ครู อาจารย์ พี่น้อง เกษตรกรและผู้มีพระคุณทุกท่าน รวมทั้งกลุ่มผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จอีกมากมาย
ที่ให้การสนับสนุน และเป็นกำลังใจ ในการศึกษา ทั้งนี้ หากมีข้อผิดพลาดประการใด ขอน้อมรับไว้เพื่อแก้ไขปรับปรุง
ในโอกาสต่อไป

เรื่องพจน์ ธารานถ

1 พฤษภาคม 2567

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ซ
1. วิสัยทัศน์ของตำแหน่งเป้าหมาย	1
1.1 การวิเคราะห์บริบทและทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ของส่วนราชการ	1
1.2 ตำแหน่งรองอธิบดีที่เป็นเป้าหมาย	6
1.3 กำหนดวิสัยทัศน์ของตำแหน่งเป้าหมาย	9
2. ข้อเสนอเพื่อขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ	11
2.1 การกำหนดประเด็นการศึกษา	11
2.2 การกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบาย	15
2.3 ภาวะผู้นำเพื่อการขับเคลื่อนข้อเสนอ	26
3. แผนพัฒนาตนเอง	28
3.1 การวิเคราะห์ตนเอง	28
3.2 การวางแผนพัฒนาตนเอง	30
3.3 ผลการพัฒนาตนเอง	31
บรรณานุกรม	42
ภาคผนวก	43
ประวัติผู้เขียนรายงานการศึกษาส่วนบุคคล	44

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ข้อมูลจุดความร้อนในพื้นที่เกษตร 17 จังหวัดภาคเหนือ	11
ตารางที่ 2 วิเคราะห์ TOWS Matrix เพื่อสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ปัญหาลดการเผาในพื้นที่ทางการเกษตร	18

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 วิสัยทัศน์ : เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีรายได้เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ต่อปี	2
ภาพที่ 2 ความเชื่อมโยงของภารกิจกรมส่งเสริมการเกษตร กับยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนปฏิบัติการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 – 2570)	5

1. วิสัยทัศน์ของตำแหน่งเป้าหมาย

(ข้อมูลส่วนบุคคลไม่เผยแพร่)

2. ข้อเสนอเพื่อขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ เรื่อง การลดปริมาณการเผาในพื้นที่การเกษตรภาคเหนือ โดยมีการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน และเกษตรกร

2.1 การกำหนดประเด็นการศึกษา

2.1.1 สภาพปัญหาและความท้าทาย

เนื่องด้วยปัจจุบันสถานการณ์ไฟป่าและหมอกควันมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงมากขึ้น และเกิดปัญหาเป็นประจำในช่วงฤดูร้อนของทุกปี ซึ่งจากข้อมูลของสำนักพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) หรือ สทอภ. รายงานว่า ในปี 2566 มีจุดความร้อนจากการเผาในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) เขตป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่ริมทางหลวง พื้นที่เกษตร และชุมชน รวม 168,468 จุด ซึ่งในจำนวนนี้เป็นการเผาในพื้นที่เกษตร 22,177 จุด หรือคิดเป็นร้อยละ 13.16 โดยพืชที่มีการเผามากที่สุดคือ ข้าวนาปรัง รองลงมาคือ อ้อยโรงงาน และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะการเผาในช่วงหลังการเก็บเกี่ยวและเตรียมพื้นที่ปลูก ทั้งนี้ การเผาในพื้นที่เกษตรก่อให้เกิดฝุ่นละออง PM 2.5 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 5 ของปริมาณ PM 2.5 ที่เกิดขึ้นทั้งหมด (กรมควบคุมมลพิษ, 2566)

ตารางที่ 1 ข้อมูลจุดความร้อนในพื้นที่เกษตร 17 จังหวัดภาคเหนือ

จังหวัด	เกษตรอื่น ๆ	ข้าวโพดและไร้หมุนเวียน	นาข้าว	อ้อย	อื่น ๆ	รวม
เชียงใหม่	11	3	5			19
เชียงราย	8	11	20			39
เพชรบูรณ์	61	16	35	26	7	145
แพร่	1	7	5			13
แม่ฮ่องสอน	3	12	2			17
กำแพงเพชร	6		22	5		33
ตาก	3	4	2	2	1	12
นครสวรรค์	23	6	53	23	2	107
น่าน	10	15	1			26
พะเยา	4	1	10		1	16
พิจิตร	11		44			55
พิษณุโลก	1		11	1		13
ลำปาง	10	4	14	3	1	32
ลำพูน	6	1	2			9
สุโขทัย	1		12	3		16
อุตรดิตถ์	14	7	16	2		39
อุทัยธานี	2		9	7		18
รวม	175	87	263	72	12	609

ที่มา ข้อมูลจากดาวเทียมระบบ MODIS ข้อมูลระหว่างวันที่ 1 ม.ค. - 30 เมษายน 2567

จากข้อมูลตารางที่ 1 แสดงข้อมูลจุดความร้อนในพื้นที่เกษตร 17 จังหวัดภาคเหนือ พบว่าพื้นที่จุดความร้อนส่วนใหญ่จะเกิดในนาข้าว รองลงมาคือ ข้าวโพดและไร่มุขเวียนบนพื้นที่สูงและเกษตรอื่น ๆ

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันยังพบว่ามีเกษตรกรที่ยังมีการเผาในพื้นที่การเกษตร แม้จะมีการดำเนินนโยบายที่สนับสนุนให้ลดการเผาต่อเนื่องหลายปี ซึ่งสาเหตุเกษตรกรยังเผาในพื้นที่เกษตร มีดังนี้

1. ความสะดวกและรวดเร็ว การเผาเป็นวิธีที่ง่าย สะดวก และรวดเร็วที่สุดในการกำจัดเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น ตอซัง ฟางข้าว ซากอ้อย ซากข้าวโพด เกษตรกรบางรายจึงเลือกใช้วิธีนี้แทนการใช้วิธีอื่นที่ยุ่งยากและใช้เวลานานกว่า

2. ความรู้และความเข้าใจ เกษตรกรบางรายยังขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับผลเสียของการเผาในพื้นที่เกษตร Misconceptions ว่าการเผาเป็นประโยชน์ เช่น ช่วยฆ่าแมลงศัตรูพืช ฆ่าเชื้อโรคในดิน

3. ต้นทุน การใช้วิธีจัดการเศษวัสดุทางการเกษตรทดแทนการเผา เช่น การไถกลบ การทำปุ๋ยหมัก การผลิตอาหารสัตว์ มีต้นทุนที่สูงกว่า เกษตรกรบางรายจึงไม่มีกำลังทรัพย์เพียงพอที่จะใช้วิธีเหล่านี้

4. ปัญหาการขาดแคลนเครื่องจักรกล การใช้วิธีจัดการเศษวัสดุทางการเกษตรทดแทนการเผา บางวิธีจำเป็นต้องใช้เครื่องจักรกล เกษตรกรบางรายไม่มีเครื่องจักรกลเหล่านี้ หรือเข้าถึงเครื่องจักรกลได้ยาก

5. ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน การใช้วิธีจัดการเศษวัสดุทางการเกษตรทดแทนการเผา บางวิธีจำเป็นต้องใช้แรงงานจำนวนมาก เกษตรกรบางรายไม่มีแรงงานเพียงพอที่จะใช้วิธีเหล่านี้

6. กฎหมาย ยังไม่มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด เกษตรกรบางรายยังฝ่าฝืนเผาในพื้นที่เกษตรได้โดยไม่ต้องถูกดำเนินคดี

7. วิธีการเกษตรแบบดั้งเดิม การเผาในพื้นที่เกษตรเป็นวิธีที่เกษตรกรปฏิบัติมาช้านาน เกษตรกรบางรายจึงยังคงใช้วิธีการนี้

2.1.2 แนวโน้มปัญหาและผลกระทบ

ปัจจุบันพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยกำลังประสบปัญหาหมอกควันที่มีความรุนแรงเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งสาเหตุหลักเกิดจากการเกิดไฟป่าทั้งในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ พม่า เวียดนาม ลาว และกัมพูชา เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับเป็นช่วงเวลาที่เกษตรกร ทำการเผาเศษวัสดุเพื่อเตรียมพื้นที่ สำหรับการเกษตรในช่วงฤดูฝน ประกอบกับ สภาพอากาศที่นิ่งทำให้ฝุ่นละอองที่เกิดขึ้นสามารถแขวนลอยอยู่ในบรรยากาศได้นาน โดยไม่ตกลงสู่พื้นดิน อีกทั้งในช่วงต้นปี ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากร่องความกดอากาศสูงที่พัดผ่านพื้นที่ตอนบนของประเทศ ส่งผลให้หลายพื้นที่อากาศหนาวเย็นอย่างต่อเนื่อง สภาพความกดอากาศสูงอุณหภูมิต่ำ ก่อให้เกิดหมอกในตอนเช้า เมื่อหยดน้ำในอากาศรวมตัวกับฝุ่นละอองและสารมลพิษในอากาศเกิด

เป็นลักษณะของ Smog ขึ้นจึงเกิดสภาพฟ้าหาว ส่องผลกระทบต่อทัศนวิสัยและสุขภาพ จังหวัดที่ได้รับผลกระทบจากหมอกควัน ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน แพร่ น่าน พะเยา และตาก ส่งผลให้เกิดสภาพที่เรียกว่า มลพิษทางอากาศ (วิจารณ์ สิมานายา, 2554) ซึ่งผลกระทบของปัญหาหมอกควันสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ด้านสุขภาพและคุณภาพชีวิต เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่ภาคเหนือเป็นแอ่งกระทะทำให้กลุ่มควันที่เกิดจากการเผาไหม้ทั้งเกิดจากธรรมชาติและฝีมือมนุษย์ไม่สามารถกระจายออกไปได้ทำให้กลุ่มควันรวมตัวกันจนเกิดปัญหาหมอกควันในปัจจุบันขึ้น โดยปัญหาหมอกควันทำให้คนที่อยู่ในที่โล่งนาน ๆ มีอาการแสบตา ตาแดง น้ำตาไหล คอแห้ง ระคายคอ หายใจติดขัด เหนื่อยง่าย และแน่นหน้าอก ผลศึกษาข้อมูลผู้ป่วยนอกในกลุ่มเสี่ยง เป็นโรครุณมิแพ้ทางเดินหายใจ โรคหัวใจ และหอบหืดที่เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ ในปี 2566 พบว่า ระดับค่าฝุ่นขนาดเล็ก ที่มีปริมาณเกิน 50 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตรขึ้นไป จะส่งผลให้จำนวนผู้ป่วยกลุ่มเสี่ยงที่ป่วยเป็นโรคหอบหืดและถุงลมโป่งพองสูงขึ้นถึง 3.5 เท่า ขณะที่ประชาชนทั่วไปจะมีอัตราเสี่ยงต่อการเสียชีวิตเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 0.25 เมื่อค่าฝุ่นละอองขนาดเล็กเพิ่มขึ้นในทุก ๆ 10 ไมโครกรัม และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ดำเนินการวิจัยการหาความสัมพันธ์ของฝุ่นละอองกับอัตราการป่วยและเสียชีวิตของประชาชนในเชียงใหม่และลำพูน พบค่าเฉลี่ยรายวันของฝุ่นละอองขนาด 2.5 ไมครอน ในเชียงใหม่สูงกว่ามาตรฐานของสหรัฐอเมริกา 3-6 เท่า ผู้ป่วยโรคระบบทางเดินหายใจในเชียงใหม่เพิ่มขึ้นทุกปี ฝุ่นขนาดเล็กจะทำให้หลอดเลือดหัวใจตีบตัน ซึ่งอาจสัมพันธ์กับการเสียชีวิตเพิ่มขึ้น เช่น ที่โรงพยาบาลสารภี เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่พบปริมาณฝุ่นละอองสูงในเชียงใหม่ (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2566) อีกทั้ง สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม (2565) รายงานว่า ฝุ่นควันหรือฝุ่นขนาดเล็กกว่า 10 ไมครอนที่เกิดจากการเผาไหม้จะส่งผลกระทบต่อ ทำให้มีอาการทางระบบทางเดินหายใจ และอาการทางตา นอกจากนี้ ยังทำให้เกิดโรคหัวใจมากขึ้นด้วย โดยฝุ่นจะเข้าไปยังปอดในถุงลม เมื่อสิ่งแปลกปลอมเข้าไปทำให้เม็ดเลือดขาวเข้าไปกำจัดสิ่งแปลกปลอมนี้ และเกิดการอักเสบในหลอดเลือดได้ ก่อให้เกิดอันตรายต่อปอด เช่น การอักเสบของถุงลมปอด และบางรายอักเสบมากจนทำให้เกิดการหายใจลำบากจนถึงขั้นภาวะวิกฤตได้ หรืออาจทำให้หลอดเลือดหัวใจอักเสบได้ ซึ่งฝุ่นควันที่เกิดจากการเผาไหม้ในบริเวณภาคเหนือ ก็ทำให้เกิดอาการได้เช่นเดียวกับกับฝุ่นควันจากท่อไอเสียรถยนต์ใน กทม. และยังพบว่า หากเพิ่มปริมาณฝุ่นทุก 10 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตรจะทำให้เพิ่มอัตราการตายทุกสาเหตุร้อยละ 4.5 เพิ่มอัตราการตายจากโรคระบบทางเดินหายใจร้อยละ 9.8 เพิ่มอัตราการตายจากโรคหัวใจและหลอดเลือดร้อยละ 3.9 เพิ่มอัตราการตายในผู้สูงอายุที่มากกว่า 65 ปี ถึงร้อยละ 5.4 ด้วย โดยเฉพาะผู้ที่มีปัญหาเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจมาก่อน เช่น ภูมิแพ้ หอบหืด ถุงลมโป่งพอง และโรคหัวใจ (สมเกียรติ ศิริรัตนพฤษ์, 2552)

2. ด้านเศรษฐกิจ พื้นที่ภาคเหนือมีจังหวัดที่ขึ้นชื่อว่าเป็นอันดับต้น ๆ ในเรื่องเมืองท่องเที่ยว ดังนั้นการที่มีปัญหาเกี่ยวกับหมอกควันเข้ามาทำให้ส่งผลต่อกลุ่มนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ซึ่งปัญหาหมอกควันและไฟป่าที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อทั้งธุรกิจท่องเที่ยวและธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องเนื่องกัน ผลกระทบต่อคุณภาพ

ของอากาศส่งผลให้นักท่องเที่ยวหวดหรือเลื่อนแผนการท่องเที่ยวออกไป ซึ่งปัญหาหมอกควันที่ปกคลุมในเขตภาคเหนือยังเป็นไปอย่างต่อเนื่องจนถึงช่วงสงกรานต์และกระจายไปจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือ ในแต่ละปีจะสร้างความเสียหายต่อธุรกิจการท่องเที่ยว โดยได้ประเมินจากจำนวนนักท่องเที่ยวและค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวในช่วงดังกล่าว เฉพาะในจังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญคือ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และเชียงราย โดยคาดว่าปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็กส่งผลให้นักท่องเที่ยวหวดหรือเลื่อนแผนการท่องเที่ยวออกไป ซึ่งคาดว่าปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็กจะทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ 3 จังหวัดนี้ลดลงประมาณร้อยละ 25.0 เมื่อเทียบกับที่คาดการณ์ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวใน 3 จังหวัดนี้ในช่วงเดือนมีนาคม - เมษายน จะเท่ากับ 1.05 ล้านคน ซึ่งส่งผลให้ทั้ง 3 จังหวัดนี้สูญเสียเงินจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวไปสู่ธุรกิจบริการต่าง ๆ ประมาณเกือบ 2,000 ล้านบาท หรือลดลงประมาณร้อยละ 25.0 ทั้งนี้เนื่องจากในช่วงเดือนมีนาคม - เมษายนของทุกปี เป็นช่วงที่มีวันหยุดยาว รวมทั้งยังเป็นช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อน และเป็นช่วงเทศกาลท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคเหนือโดยเฉพาะเทศกาลสงกรานต์ (กรมควบคุมมลพิษ, 2566)

3. ด้านคมนาคม ภาวะหมอกควันส่งผลต่อทัศนวิสัยในการมองเห็นเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการขนส่งทางบก และทางอากาศ เนื่องจากในช่วงที่เกิดปัญหาหมอกควันดังกล่าวสายการบินได้มีการงดเที่ยวบินบางเที่ยวบิน โดยเหตุผลเพื่อความปลอดภัยของผู้โดยสาร จากข้อมูลจากกองบังคับการการบินในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ในเดือนมกราคม - มีนาคม 2566 มีจำนวนเที่ยวบินที่งดบินเนื่องจากทัศนวิสัยไม่ชัดเจนจากปัญหาหมอกควัน มากถึงร้อยละ 31.5 นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อการสัญจรบนเส้นทางหลวงระหว่างจังหวัดและอาจเกิดอันตรายระหว่างการเดินทางได้ ซึ่งสะท้อนจากข้อมูลจำนวนอุบัติเหตุทางถนนที่เพิ่มขึ้น ร้อยละ 12.3 (กรมควบคุมมลพิษ, 2566)

2.1.3 ความจำเป็นในการแก้ปัญหา

ประเทศไทยมีการจัดการปัญหาไฟป่าและหมอกควัน ในเชิงนโยบาย ตั้งแต่ ปี 2484 โดยได้มีการออกพระราชบัญญัติว่าด้วยป่าไม้ ซึ่งได้บรรจุเรื่องไฟป่าไว้ด้วย ต่อมา มีการออก พ.ร.บ. ว่าด้วยเรื่องการประกาศเขตป่าอีก 2 ฉบับ ได้แก่ พ.ร.บ. ป่าอุทยาน พ.ศ. 2504 และ พ.ร.บ. ป่าสงวน พ.ศ. 2507 ซึ่งเรื่องไฟป่าก็ยังถูกบรรจุอยู่ใน พ.ร.บ. เหล่านี้ด้วยเช่นกัน ในขณะที่นโยบายที่ว่าด้วยเรื่อง หมอกควัน รัฐบาลไทยได้เริ่มให้ความสำคัญในเชิงนโยบายครั้งแรกในปี 2535 โดยการออก พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ไปพร้อมกับการจัดตั้งกรมควบคุมมลพิษ เพื่อส่งเสริมและควบคุมสิ่งแวดล้อมจากการกำหนดนโยบายในระยะที่ผ่านมาจึงสะท้อนให้เห็นว่า รัฐบาลไทยได้มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับไฟป่าและหมอกควันหลายฉบับในการแก้ไขปัญหา (วิจารณ์ สิมานายา, 2554)

ต่อมา รัฐบาลได้ประกาศให้การแก้ไขปัญหาหมอกควันด้านฝุ่นละอองเป็นวาระแห่งชาติ หลายหน่วยงานได้ดำเนินมาตรการในส่วนที่เกี่ยวข้องมาเป็นลำดับ โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ดำเนินการในพื้นที่เกษตรกรรมอย่างต่อเนื่อง ในส่วนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งเป็นหนึ่งหน่วยงาน

ที่มีภารกิจในการแก้ไขปัญหา หมอกควัน ผ่านนโยบายลดการเผาในพื้นที่เกษตร โดยในปี 2566/67 จึงกำหนดแนวทางยกระดับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการเผาในพื้นที่เกษตรกรรมให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยเตรียมระบุพื้นที่เป้าหมายในการแก้ปัญหาให้ชัดเจน สร้างกลไกการทำงานร่วมกับทุกภาคส่วน โดยมีภาคเอกชนสนับสนุนการแก้ไขปัญหา เพื่อลดข้อจำกัดด้านงบประมาณ กำหนดกลไก การทำงานทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับกลไกของคณะกรรมการระดับชาติ โดยมีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานหลัก ซึ่งได้จัดทำมาตรการแก้ไขปัญหาฝุ่นพิษ PM 2.5 ปี 2567 เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่า หมอกควัน และปัญหาฝุ่นละอองในภาพรวมของประเทศ โดยเน้นการดำเนินงานเชิงรุกและเชิงรับ ภายใต้หลักการ 3R คือ 1) Re-Habit : ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยเกษตรกรทำการเพาะปลูกพืชชนิดเดิมแบบไม่เผาในทุกขั้นตอนการผลิต 2) Replace With High Value Crops : ปรับเปลี่ยนพืชบนพื้นที่สูง ให้เป็นการปลูกพืชที่ปลอดการเผาและลดการบุกรุกป่า จากการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นพืชที่มีมูลค่าสูง อาทิ กาแฟ มะคาเดเมีย อะโวคาโด มะม่วง เป็นต้น เพื่อสร้างรายได้จากพืชที่มีมูลค่าสูงอย่างยั่งยืน และ 3) Replace With Alternate Crops : ปรับเปลี่ยนพืชบนพื้นที่ราบ จากพื้นที่ไม่เหมาะสมปลูกข้าวปรับไปปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เพื่อส่งเสริมให้ปรับเปลี่ยนการปลูกพืชให้เหมาะสมและสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ ลดใช้น้ำ ปลูกพืชแบบปลอดการเผา บริหารจัดการผลผลิตตลอดจนการจำหน่าย โดยเน้นการจัดการเศษวัสดุเหลือใช้ให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจและเป็นประโยชน์ต่อดิน ซึ่งการนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลลัพธ์สุดท้ายคือไม่มีการเผาในพื้นที่เกษตรกรรมอย่างถาวร

2.2 การกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบาย

การเผาในพื้นที่เกษตรกรรมที่ก่อให้เกิด PM 2.5 เกิดในพื้นที่ปลูกข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และอ้อย ซึ่งเกี่ยวข้องกับเกษตรกรกว่า 20 ล้านครัวเรือน ดังนั้น การดำเนินการนอกจากจะมีกฎระเบียบที่ชัดเจน มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง สิ่งสำคัญที่สุดที่สามารถแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และเกษตรกรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งโจทย์หลักที่ต้องแก้ไขได้คือ “ทำอย่างไรที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเกษตรกรสู่การผลิตแบบปลอดการเผา มีรายได้จากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรสร้างความยั่งยืนให้เกษตรกรต่อไป”

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดตั้ง “ศูนย์บริการเกษตรกรพิจิตรราช” ในระดับอำเภอ สำนักงานเกษตรอำเภอ 882 อำเภอทั่วประเทศ ซึ่งศูนย์บริการเกษตรกรพิจิตรราช เป็นศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) ที่ให้บริการเกษตรกรและประชาชนทั่วไป เกี่ยวกับงานด้านการเกษตรครบวงจร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรและประชาชนได้รับบริการที่สะดวก รวดเร็ว เข้าถึงง่าย โปร่งใส เป็นธรรม และมีความสุข

ภารกิจหลักของศูนย์บริการเกษตรกรพิจิตรราช ประกอบด้วย การให้บริการข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตร รับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ ด้านการเกษตร ให้คำปรึกษาแนะนำด้านการเกษตร ส่งเสริม

สนับสนุนการผลิตสินค้าเกษตร พัฒนาศักยภาพและยกระดับคุณภาพชีวิตเกษตรกร ศูนย์บริการเกษตรพิรุณราช ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเกษตรประจำศูนย์บริการฯ คอยรับเรื่องและบันทึกข้อมูลการขอรับบริการ ลงระบบสารสนเทศ ในรูปแบบของ web application เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลของหน่วยงานในสังกัดกระทรวง เกษตรและสหกรณ์ ในการบูรณาการให้ความช่วยเหลือเกษตรกร และสามารถส่งต่อข้อมูลไปยังหน่วยงานใน สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำหรับการให้บริการของศูนย์บริการเกษตรพิรุณราช จะดำเนินการ ได้ 2 รูปแบบ คือ สำนักงานเกษตรอำเภอและหน่วยงานภาคีในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์สามารถ ให้บริการหรือดำเนินการแก้ไขได้ทันที เช่น การขึ้นทะเบียนเกษตรกร การให้บริการคลินิกพืช การให้บริการ สารชีวภัณฑ์ รวมถึงการให้คำแนะนำในการทำการเกษตร และรูปแบบที่ต้องส่งต่อบริการไปยังหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องภายใต้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น การแจ้งปัญหาด้านการประมง ด้านปศุสัตว์ ฯลฯ ซึ่ง ศูนย์บริการฯ จะช่วยคัดกรองปัญหา และติดตามการแจ้งเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์ หรือการรับบริการต่าง ๆ ของ เกษตรกรได้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกษตรกรได้รับการบริการที่สะดวก รวดเร็ว และสามารถได้รับการบริการ จากเจ้าหน้าที่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์อย่างทั่วถึงครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เกษตรกรสามารถ ติดตามสถานะการขอรับบริการได้ผ่านช่องทางออนไลน์หรือประสานเจ้าหน้าที่ ณ ศูนย์บริการฯ

ดังนั้น การกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบายการลดปริมาณการเผาในพื้นที่การเกษตรภาคเหนือ โดยการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน และเกษตรกร จึงกำหนดจากการวิเคราะห์ SWOT Analysis ดังนี้

1. การวิเคราะห์ SWOT Analysis

จุดแข็ง (Strengths)

1. กรมส่งเสริมการเกษตรมีหน้าที่ในการกำกับ ควบคุม ดูแล ศูนย์หลัก “ศูนย์บริการ เกษตรพิรุณราช” ระดับอำเภอทั่วประเทศ
2. ศูนย์บริการเกษตรพิรุณราช ศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) ที่ให้บริการเกษตรกรและประชาชนทั่วไป เกี่ยวกับงานด้านการเกษตรครบวงจร
3. กรมส่งเสริมการเกษตรมีเครือข่ายและช่องทางการติดต่อสื่อสารกับเกษตรกรทั่วประเทศ
4. กรมส่งเสริมการเกษตรมีการทำงานแบบบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำ นโยบายในการแก้ไขปัญหาหมอกควันไปปฏิบัติ
5. กรมส่งเสริมการเกษตรมีบุคลากรที่ทำงานในระดับพื้นที่
6. กรมส่งเสริมการเกษตร มีแนวทางในการดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมลดการเผาใน พื้นที่เกษตรอย่างชัดเจน
7. ผู้บริหารกรมส่งเสริมการเกษตร สนับสนุนการดำเนินงานด้านการเผาในพื้นที่เกษตร
8. เจ้าหน้าที่ในระดับพื้นที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้นำชุมชน เกษตรกรในพื้นที่
9. ในพื้นที่มีกลุ่มเกษตรกรที่พร้อมทำงานแบบเครือข่ายกับหน่วยงานราชการ

จุดอ่อน (Weaknesses)

1. การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับไม่เผาไม่เข้มงวดเพียงพอ
2. เกษตรกรบางกลุ่มเข้าไม่ถึงข้อมูลข่าวสารหรือเทคโนโลยี
3. เกษตรกรบางกลุ่มยังไม่เห็นประโยชน์ของการลดการเผา
4. ขาดการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชน
5. เกษตรกรบางกลุ่มขาดความตระหนักถึงผลกระทบจากการเผาในพื้นที่เกษตร
6. เกษตรกรบางกลุ่มยังมีความเคยชินในรูปแบบการผลิตทางการเกษตรแบบเดิม
7. ไม่มีจุดรับซื้อวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรในพื้นที่
8. เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการไม่เผาในพื้นที่เกษตร
9. เกษตรกรขาดเครื่องจักรกลทางการเกษตร
10. ต้นทุนด้านการจ้างเครื่องจักรกลสูง
11. ไม่มีการรวมกลุ่มรับซื้อวัสดุทางการเกษตร
12. เกษตรกรขาดเงินทุนในการปรับเปลี่ยนการปลูกพืช/ซื้อเครื่องจักร
13. ขาดระบบข้อมูลด้านสถานการณ์การเผาในพื้นที่เกษตรที่เป็นรูปธรรม

โอกาส (Opportunities)

1. นวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านการเพิ่มมูลค่าจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
2. มีบริษัทรับซื้อวัสดุทางการเกษตรเพิ่มขึ้นทุกปี
3. เทคโนโลยีการสื่อสารมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
4. ตลาดต้องการสินค้าเกษตรที่ปลอดภัยและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
5. ประชาชนมีความตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาฝุ่นละออง PM 2.5 มากขึ้น
6. ภาครัฐมีนโยบายสนับสนุนการลดการเผาอย่างจริงจัง

อุปสรรค (Threats)

1. สภาพอากาศที่แห้งแล้งอาจทำให้เกิดไฟไหม้ได้ง่าย
2. เกษตรกรอาจไม่มีทุนทรัพย์เพียงพอในการปรับเปลี่ยนวิธีการเพาะปลูก
3. การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอาจทำให้ปัญหาฝุ่นละออง PM 2.5 รุนแรงขึ้น
4. ต้นทุนค่าขนส่งวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรสูง

การวิเคราะห์ TOWS Matrix

ในการกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาจากการวิเคราะห์ วิเคราะห์ SWOT Analysis สามารถสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ปัญหาลดการเผาในพื้นที่ทางการเกษตร ด้วยการวิเคราะห์ TOWS Matrix ดังนี้

ตารางที่ 2 วิเคราะห์ TOWS Matrix เพื่อสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ปัญหาลดการเผาในพื้นที่
ทางการเกษตร

ปัจจัยภายใน	จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
ปัจจัยภายนอก	S1 กรมส่งเสริมการเกษตรมีหน้าที่ในการกำกับ ควบคุม ดูแล ศูนย์หลัก “ศูนย์บริการเกษตรพิรุณราช” ระดับอำเภอทั่วประเทศ	W1 การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับไม่เผาไม่เข้มงวดเพียงพอ
	S2 ศูนย์บริการเกษตรพิรุณราช ศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) ที่ให้บริการเกษตรกรและประชาชนทั่วไป เกี่ยวกับงานด้านการเกษตรครบวงจร	W2 เกษตรกรบางกลุ่มเข้าไม่ถึงข้อมูลข่าวสารหรือเทคโนโลยี
	S3 กรมส่งเสริมการเกษตรมีเครือข่ายและช่องทางการติดต่อสื่อสารกับเกษตรกรทั่วประเทศ	W3 เกษตรกรบางกลุ่มยังไม่เห็นประโยชน์ของการลดการเผา
	S4 กรมส่งเสริมการเกษตรมีการทำงานแบบบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำนโยบายในการแก้ไขปัญหาหมอกควันไปปฏิบัติ	W4 ขาดการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชน
	S5 กรมส่งเสริมการเกษตรมีบุคลากรที่ทำงานในระดับพื้นที่	W5 เกษตรกรบางกลุ่มขาดความตระหนักถึงผลกระทบจากการเผาในพื้นที่เกษตร
	S6 กรมส่งเสริมการเกษตร มีแนวทางในการดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมลดการเผาในพื้นที่เกษตรอย่างชัดเจน	W6 เกษตรกรบางกลุ่มยังมีความเคยชินในรูปแบบการผลิตทางการเกษตรแบบเดิม
	S7 ผู้บริหารกรมส่งเสริมการเกษตร สนับสนุนการดำเนินงานด้านการเผาในพื้นที่เกษตร	W7 ไม่มีจุดรับซื้อวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรในพื้นที่
	S8 เจ้าหน้าที่ในระดับพื้นที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้นำชุมชนเกษตรกรในพื้นที่	W8 เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการไม่เผาในพื้นที่เกษตร
	S9 ในพื้นที่มีกลุ่มเกษตรกรที่พร้อมทำงานแบบเครือข่ายกับหน่วยงานราชการ	W9 เกษตรกรขาดเครื่องจักรกลทางการเกษตร
		W10 ต้นทุนด้านการจ้างเครื่องจักรกลสูง
		W11 ไม่มีการรวมกลุ่มรับซื้อวัสดุทางการเกษตร
		W12 เกษตรกรขาดเงินทุนในการปรับเปลี่ยนการปลูกพืช/ซื้อเครื่องจักร
		W13 ขาดระบบข้อมูลด้านสถานการณ์การเผาในพื้นที่เกษตรที่เป็นรูปธรรม

<p>โอกาส (O)</p> <p>O1 นวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านการเพิ่มมูลค่าจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง</p> <p>O2 มีบริษัทรับซื้อวัสดุทางการเกษตรเพิ่มขึ้นทุกปี</p> <p>O3 เทคโนโลยีการสื่อสารมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง</p> <p>O4 ตลาดต้องการสินค้าเกษตรที่ปลอดภัยและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม</p> <p>O5 ประชาชนมีความตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาฝุ่นละออง PM 2.5 มากขึ้น</p> <p>O6 ภาครัฐมีนโยบายสนับสนุนการตลาดการเผาอย่างจริงจัง</p>	<p>กลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategy)</p> <p>1. ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ลดการเผาแบบเชิงรุก</p> <p>2. สร้างเครือข่ายปลอดการเผาในชุมชน</p>	<p>กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO Strategy)</p> <p>1. ส่งเสริมเกษตรแบบปลอดการเผา</p> <p>2. จัดทำระบบฐานข้อมูลปลอดการเผาในพื้นที่ภาคเหนือ</p>
<p>อุปสรรค (T)</p> <p>T1 สภาพอากาศที่แห้งแล้งอาจทำให้เกิดไฟไหม้ได้ง่าย</p> <p>T2 เกษตรกรอาจไม่มีทุนทรัพย์เพียงพอในการปรับเปลี่ยนวิธีการเพาะปลูก</p> <p>T3 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอาจทำให้ปัญหาฝุ่นละออง PM 2.5 รุนแรงขึ้น</p> <p>T4 ต้นทุนค่าขนส่งวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรสูง</p>	<p>กลยุทธ์เชิงรับ (ST Strategy)</p> <p>การสร้างมูลค่าให้กับวัสดุเหลือใช้</p>	<p>กลยุทธ์เชิงป้องกัน (WT Strategy)</p> <p>สร้างศูนย์เฝ้าระวังการเผาในพื้นที่เกษตรประจำตำบล</p>

เมื่อดำเนินการหาข้อเสนอในการแก้ปัญหาจากการวิเคราะห์ TOWS Matrix จึงเสนอนโยบายในการแก้ปัญหา ดังนี้

การเพิ่มการบริการของ “ศูนย์บริการเกษตรพิรุณราช” เป็น “ศูนย์จัดการการเผาในพื้นที่เกษตรประจำอำเภอ” โดยกำหนดให้ “ศูนย์บริการเกษตรพิรุณราช” เป็นศูนย์หลักในการควบคุม ประสานงาน ในการทำกิจกรรมการลดการเผาในพื้นที่การเกษตรประจำตำบล สำหรับรูปแบบการดำเนินงานของ “ศูนย์จัดการการเผาในพื้นที่เกษตรประจำอำเภอ” จะดำเนินการโดยให้ “ศูนย์บริการเกษตรพิรุณราช” เป็นศูนย์กลางใน

การทำงานทุกกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมที่ดำเนินการใน “ศูนย์จัดการการเผาในพื้นที่เกษตรประจำตำบล” มีกิจกรรมหลัก ดังนี้

1. ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ลดการเผาแบบเชิงรุก

1.1 หลักการ

การลดการเผา รณรงค์ สร้างการรับรู้ในทุกระดับ โดยมีหลักการ คือ ถ้าไม่เผา แล้วมีทางเลือกให้ เช่น การรับซื้อผลผลิตในราคาที่สูงกว่า การจัดตั้งจุดรับซื้อวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรในพื้นที่ หรือการส่งเสริมการใช้วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเพื่อเพิ่มรายได้ เช่น การเพาะเห็ด เป็นต้น ทั้งนี้ต้องดำเนินการคู่ขนานกับการกำหนดกติกา การเฝ้าระวังติดตาม โดยมีศูนย์บริการจัดการ ในระดับจังหวัด อำเภอ โดยการดำเนินงานในลักษณะนี้ต้องทำแบบต่อเนื่อง

1.2 รูปแบบการดำเนินงาน

- สร้างความรู้ความเข้าใจถึงข้อดีของการลดการเผาในพื้นที่เกษตร โดยอธิบายผลกระทบของการเผาต่อสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ ร่วมกับการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายและโทษปรับ ผ่านช่องทางออนไลน์ที่เกษตรกรสามารถเข้าถึงได้ทุกคน และนำเสนอตัวอย่างความสำเร็จของการลดการเผา โดยดำเนินการมอบนโยบายให้กลุ่มงานที่เกี่ยวข้องกับการลดการเผาในพื้นที่เกษตรของกรมส่งเสริมการเกษตรจัดทำโครงการ “การประชาสัมพันธ์ลดการเผาแบบเชิงรุก” โดยกำหนดให้สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานเกษตรจังหวัด 17 จังหวัดภาคเหนือ และสำนักงานเกษตรอำเภอ 196 อำเภอ ดำเนินโครงการ “การประชาสัมพันธ์ลดการเผาแบบเชิงรุก” สร้างความรู้ความเข้าใจถึงข้อดีของการลดการเผาในพื้นที่เกษตร ผ่านการจัดเวทีชุมชน การจัดทำป้ายรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ผ่านสติ๊กเกอร์ที่ทางสำนักงานเกษตรแจกฟรีให้กับเกษตรกร และช่องทางออนไลน์ทุกช่องทางของสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานเกษตรจังหวัด 17 จังหวัดภาคเหนือ และสำนักงานเกษตรอำเภอ 196 อำเภอ โดยดำเนินการจัดทำคลิปวิดีโอรณรงค์ลดการเผาที่มีความยาวไม่เกิน 3 นาที และภาพกราฟิกแบบง่าย ประชาสัมพันธ์ทาง Website Facebook YouTube เป็นต้น

- สร้างแรงจูงใจ โดยการสนับสนุนเกษตรกรในการปรับเปลี่ยนวิธีการเพาะปลูก มอบรางวัลแก่เกษตรกรที่งดเผาโดยขอความร่วมมือกับภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมใน “กิจกรรมชุมชนลดการเผาดีเด่น” โดยดำเนินการมอบนโยบายให้กลุ่มงานที่เกี่ยวข้องกับการลดการเผาในพื้นที่เกษตรของกรมส่งเสริมการเกษตรจัดทำโครงการ “กิจกรรมชุมชนลดการเผาดีเด่น” โดยกำหนดให้สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานเกษตรจังหวัด 17 จังหวัดภาคเหนือ และสำนักงานเกษตรอำเภอ 196 อำเภอ จัดทำประกวด ชุมชนลดการเผาดีเด่น ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับเขต ซึ่งมีการมอบโล่รางวัล เงินรางวัล และประกาศเกียรติคุณ สำหรับชุมชนที่สามารถลดการเผาในพื้นที่ได้มากที่สุด โดยกำหนดให้กลุ่มงานที่เกี่ยวข้องกับการลดการเผาในพื้นที่เกษตรของกรมส่งเสริมการเกษตร เป็นผู้ออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ หลักเกณฑ์โครงการ และกำหนดระยะเวลาการดำเนินกิจกรรมให้ชัดเจน

2. ส่งเสริมเกษตรแบบปลอดภัย

2.1 หลักการ

การส่งเสริมเกษตรแบบปลอดภัย หมายถึง การสนับสนุนให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนวิธีการเพาะปลูก โดยไม่ต้องเผาเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น ฟางข้าว ตอซังข้าว ใบอ้อย โดยเน้นแนวทางการส่งเสริมให้เกษตรกรเห็นถึงข้อดีในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมปลูกพืชแบบปลอดภัย

2.2 รูปแบบการดำเนินงาน

- การส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลการเกษตร ในการเตรียมดินและเก็บเกี่ยว ซึ่งอาจทำได้หลายวิธีพร้อมกัน เช่น การใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรร่วมกัน (Motor Pool) ในพื้นที่ ทั้งจากแปลงใหญ่และผู้ประกอบการในพื้นที่ หรือการสนับสนุนสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ เพื่อให้กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร สามารถซื้อเครื่องจักรเพิ่มขึ้น โดยดำเนินการมอบนโยบายให้กลุ่มงานที่เกี่ยวข้องของกรมส่งเสริมการเกษตร ดำเนินการดังนี้

1. สำรวจข้อมูลเครื่องจักรกลในพื้นที่เกษตร ซึ่งแบ่งเป็น เครื่องจักรกลที่รับจ้างทั่วไป กับเครื่องจักรกลที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการที่กลุ่มเกษตรกร อาทิ แปลงใหญ่มีครอบครองไว้

2. จัดทำแผนการบริหารเครื่องจักรกลและแผนการใช้งานเครื่องจักรกลทางการเกษตร แผนที่ตั้งเครื่องจักรกล ค่าใช้จ่ายในการเช่า/ยืม และตัวอย่างสัญญาในการเช่า/ยืมเครื่องจักรกล ดำเนินการเรียบเรียงข้อมูลและจัดทำในรูปแบบ Website หรือ Application เพื่อให้เกษตรกร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หน่วยงานราชการต่าง ๆ หน่วยงานเอกชน สามารถเข้าถึงข้อมูลและนำข้อมูลไปใช้ได้

3. ดำเนินการประสานกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) หรือตัวแทนสหกรณ์การเกษตรในพื้นที่ เพื่อขอจัดทำโครงการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำสำหรับเกษตรกรที่ต้องการเครื่องจักรกลที่นำมาใช้ในงานเกษตรที่สามารถลดการเผาในพื้นที่ได้

- การส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมปลูกพืชของเกษตรกร เป็นการปลูกพืชแบบไม่เผา เช่น ส่งเสริมการปลูกพืชแบบผสมผสาน การปลูกพืชหมุนเวียน การไถกลบตอซัง และส่งเสริมการปลูกไม้ผลไม้ยืนต้นทดแทนการปลูกพืชไร่ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) บนพื้นที่สูง หรือการส่งเสริมการปลูกพืชทางเลือกในพื้นที่ราบ เช่น การส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหลังนา หรือการส่งเสริมการปลูกพืชตระกูลถั่ว เป็นต้น โดยดำเนินการมอบนโยบายให้กลุ่มงานที่เกี่ยวข้องของกรมส่งเสริมการเกษตร ดำเนินการ ดังนี้

1. ดำเนินการจัดเวทีการประชุมกับหน่วยงานภายใต้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และหน่วยงานที่สนับสนุนงานวิจัย คือ สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) และสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ซึ่ง 2 หน่วยงานนี้ได้มีการเผยแพร่ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพืชที่เหมาะสมในการปลูกแต่ละพื้นที่ และไม้ผลไม้ยืนต้นที่เหมาะสมกับการนำมาทดแทนการปลูกพืชไร่ เพื่อสร้างแนวทางการทำงานแบบบูรณาการในการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมปลูกพืชของเกษตรกร

2. กลุ่มงานที่เกี่ยวข้องของกรมส่งเสริมการเกษตร จัดทำโครงการการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมปลูกพืชของเกษตรกร โดยกำหนดให้สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานเกษตรจังหวัด 17 จังหวัดภาคเหนือ และสำนักงานเกษตรอำเภอ 196 อำเภอ ดำเนินการจัดเวทีการวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการของเกษตรกร

3. สนับสนุนองค์ความรู้ พันธุ์พืช ปัจจัยการผลิตเบื้องต้นที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของเกษตรกร โดยร่วมมือกับหน่วยงานภายใต้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และหน่วยงานที่สนับสนุนงานวิจัย คือ สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) และสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง เพื่อสนับสนุนองค์ความรู้ พันธุ์พืช ปัจจัยการผลิตเบื้องต้น

3. การสร้างมูลค่าให้กับวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร

3.1 หลักการ

การสร้างมูลค่าให้กับวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เป็นโอกาสในการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร และลดปัญหาด้านการเผาที่ดีที่สุด โดยปัจจุบันเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเริ่มมีมูลค่ามากขึ้น ทั้ง ฟางข้าว เศษกิ่งไม้ผล ฯลฯ ประกอบกับมีบริษัทรับซื้อวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้การส่งเสริมการขายสินค้าเกษตรจากวัสดุเหลือใช้ ถือเป็นช่องทางหนึ่งที่สามารถนำมาปฏิบัติได้จริง

3.2 รูปแบบการดำเนินการ

- ส่งเสริมสนับสนุนการใช้และการแปรรูปเศษวัสดุทางการเกษตร (by Product) เช่น การนำเปลือกข้าวโพดมาหมักเป็นอาหารเลี้ยงโค หรืออัดก้อนฟางข้าวเป็นอาหารสัตว์ หรือแม้กระทั่งการคัดฟางข้าวและใบอ้อย เป็นเชื้อเพลิงชีวมวล เป็นต้น

- ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดอุตสาหกรรมแปรรูปเศษวัสดุทางการเกษตร ซึ่งนอกจากลดการเผาแล้ว เป็นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยอาจสนับสนุนงบประมาณผ่านผู้ประกอบการ หรือผู้รวบรวมเศษวัสดุทางการเกษตร หรือองค์กร/สถาบันเกษตรกร

- ส่งเสริมการสร้างกลุ่มเกษตรกรรับซื้อวัสดุเหลือใช้ในชุมชน เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับบริษัทที่มารับซื้อ อีกทั้งเกษตรกรในพื้นที่ยังเห็นตัวอย่างการสร้างรายได้ให้กับวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรได้จริง

- สนับสนุนความร่วมมือกับเอกชนให้รับซื้อผลผลิตที่ปลอดการเผา หรือการรับซื้อในราคาที่สูงกว่า หรือการสนับสนุนเงินทุนดอกเบี้ยต่ำแก่องค์กร/สถาบันเกษตรกรที่รวบรวมผลผลิตที่ไม่เผา เป็นต้น

โดยดำเนินการมอบนโยบายให้กลุ่มงานที่เกี่ยวข้องกับการลดการเผาในพื้นที่เกษตรของกรมส่งเสริมการเกษตรจัดทำโครงการ “การสร้างมูลค่าให้กับวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร” โดยกำหนดให้สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานเกษตรจังหวัด 17 จังหวัดภาคเหนือ

และสำนักงานเกษตรอำเภอ 196 อำเภอ ดำเนินโครงการ “การสร้างมูลค่าให้กับวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร” มีกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมที่ 1 กำหนดให้สำนักงานเกษตรอำเภอ 196 อำเภอ ถ่ายทอดองค์ความรู้การแปรรูปเศษวัสดุทางการเกษตร กระบวนการสร้างมูลค่าจากเศษวัสดุเหลือใช้

กิจกรรมที่ 2 จัดเวทีการประชุม และทำบันทึกข้อตกลงกับบริษัทรับซื้อวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร โดยดำเนินการวางแผนทางและแผนบริหารจัดการวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรกับเกษตรกร และปริมาณความต้องการรับซื้อวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรของบริษัทเอกชน โดยมีตัวแทนจากกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นตัวกลางในการจัดเวทีการประชุม เพื่อให้เกิดการวางแผนร่วมกัน

กิจกรรมที่ 3 ดำเนินการประสานกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เพื่อขอจัดทำโครงการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำให้กับบริษัทเอกชน และผู้ประกอบการที่ต้องการรับซื้อวัสดุทางการเกษตรอำนวยความสะดวกให้กับบริษัทที่มารับซื้อ อีกทั้งเกษตรกรในพื้นที่ยังเห็นตัวอย่างการสร้างรายได้ให้กับวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรได้จริง

กิจกรรมที่ 4 สร้างจุดรับซื้อเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรประจำอำเภอ ผ่านการดำเนินงานที่ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรกร (ศพก.) โดยประสานความร่วมมือกับประธาน ศพก. ประจำอำเภอ เพื่อตั้งเป็นจุดรับซื้อวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรจากเกษตรกร และประสานกับตัวแทนบริษัทเอกชนให้มารับซื้อตามวันและเวลา ที่เกิดจากการวางแผนร่วมกันระหว่างบริษัทเอกชน ตัวแทนเกษตรกรในพื้นที่ และตัวแทนจากกรมส่งเสริมการเกษตร

4. สร้างเครือข่ายชุมชนปลอดการเผาผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน หน่วยงานเอกชนและภาคสังคมต่าง ๆ

4.1 หลักการ

การสร้างเครือข่ายชุมชนปลอดการเผา เป็นหนึ่งในกระบวนการเพื่อลดการเผาในพื้นที่เกษตรภายใต้แนวคิด “ชุมชนดูแลชุมชน” โดยกรมส่งเสริมการเกษตร ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานให้เป็นฝ่ายสนับสนุน และคำปรึกษาแทน

4.2 รูปแบบการดำเนินการ

รูปแบบการดำเนินการ คือ การให้ชุมชนดำเนินการควบคุมการเผาในชุมชนกันเอง และหากจำเป็นต้องเผา ต้องมีการควบคุมการเผาผ่านการวางแผนในชุมชน ในรูปแบบปฏิทินการเผา เพื่อไม่ให้เกิดการเผาในช่วงเวลาเดียวกัน โดยแต่ละชุมชนต้องมีมาตรการที่ชัดเจน “ต้องมีการจัดระเบียบพร้อมแผนการเผา” หรือกำหนดเขตห้ามเผาโดยการใช้กฎหมายอย่างจริงจัง โดย ดำเนินการมอบนโยบายให้กลุ่มงานที่เกี่ยวข้องกับการลดการเผาในพื้นที่เกษตรของกรมส่งเสริมการเกษตร ดำเนินการดังนี้

1) สำนักงานเกษตรอำเภอ 196 อำเภอจัดทำประชาคมเพื่อระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูล ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการดำเนินงาน

2) กลุ่มงานที่เกี่ยวข้องกับการลดการเผาในพื้นที่เกษตรของกรมส่งเสริมการเกษตร ประสานหน่วยงานภาครัฐ เอกชน สังคม ที่เกี่ยวข้อง มาร่วมกันจัดตั้งเครือข่าย ผ่านการสนับสนุนอุปกรณ์ งบประมาณ องค์ความรู้

3) ประชาชนในพื้นที่ร่วมกันเป็นสมาชิกเครือข่ายชุมชนปลอดการเผา

4) ดำเนินการประเมินผลการดำเนินงานของเครือข่ายชุมชนปลอดการเผาทุก 2 สัปดาห์ เพื่อสร้างความเข้มแข็ง และหาแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน

5. ศูนย์เฝ้าระวังการเผาในพื้นที่เกษตรประจำตำบล

5.1 หลักการ

การจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังการเผาในพื้นที่เกษตรประจำตำบลเป็นจุดรับแจ้งปัญหา เกี่ยวกับการเผาในพื้นที่เกษตร เป็นศูนย์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งรับซื้อ ทั้งในด้านวัสดุที่รับซื้อ ราคารับซื้อ ช่องทางการติดต่อ จุดเสี่ยงต่อการเผาในพื้นที่การเกษตร เป็นต้น

5.2 รูปแบบการดำเนินการ

ปัจจุบันพื้นที่ในระดับตำบลจะมีสถานที่ทำงานของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร หรือ “เกษตรตำบล” ซึ่งสถานที่ตั้งส่วนใหญ่จะประจำการที่องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล หรือที่ตั้งของ หน่วยท้องถิ่นต่าง ๆ ดังนั้น ในการจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังการเผาในพื้นที่เกษตรประจำตำบล จึงควรจัดตั้งเป็น ศูนย์บริการย่อยของ “ศูนย์บริการเกษตรพิรุณราช” โดยดำเนินการเพิ่มภารกิจในการเป็นศูนย์กลาง การทำงานของหน่วยงานราชการและท้องถิ่น มีคณะกรรมการประจำศูนย์ที่ประกอบด้วย นักวิชาการส่งเสริม การเกษตร หรือ “เกษตรตำบล” ผู้แทนจากหน่วยงานท้องถิ่น ผู้นำชุมชนในพื้นที่ อาสาสมัครเกษตร โดยศูนย์ แห่งนี้จะเป็นจุดรับแจ้งปัญหาเกี่ยวกับการเผาในพื้นที่เกษตร เป็นศูนย์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งรับซื้อ ทั้งในด้าน วัสดุที่รับซื้อ ราคารับซื้อ ช่องทางการติดต่อ จุดเสี่ยงต่อการเผาในพื้นที่การเกษตร เป็นต้น

6. จัดทำระบบฐานข้อมูลปลอดการเผาในพื้นที่ภาคเหนือ

6.1 หลักการ

ระบบฐานข้อมูลปลอดการเผา เป็นระบบสารสนเทศที่พัฒนาโดยกรมส่งเสริม การเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อเป็นเครื่องมือสนับสนุนการติดตาม เฝ้าระวัง และแก้ไขปัญหา มลพิษทางอากาศจากการเผาในพื้นที่เกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการเผาในพื้นที่ เกษตร วิเคราะห์และติดตามสถานการณ์การเผา สนับสนุนการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ จากการเผา เผยแพร่ข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับการเผา โดยข้อมูลในระบบ ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นที่เกษตร ข้อมูลการเผา ข้อมูลจุดความร้อน ข้อมูลสภาพอากาศ ข้อมูลคุณภาพอากาศ และการใช้งานระบบ ซึ่งจะช่วยให้ติดตามสถานการณ์การเผาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ตัดสินใจในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ จากการเผาได้อย่างแม่นยำ ช่วยให้เผยแพร่ข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับการเผาได้อย่างกว้างขวาง

6.2 รูปแบบการดำเนินการ

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ ดำเนินการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่เสี่ยงภัย พื้นที่จุดความร้อน พื้นที่ตั้งของบริษัทเอกชนรับซื้อวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง มาจัดทำระบบฐานข้อมูลลดการเผาในพื้นที่ภาคเหนือ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลมาวางแผนการดำเนินการเพื่อป้องกันการเผาในพื้นที่ภาคเหนือ เจ้าหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเกษตรสามารถใช้ระบบเพื่อติดตามสถานการณ์การเผาในพื้นที่รับผิดชอบ เกษตรกรสามารถใช้ระบบเพื่อค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการเผาและวิธีการลดการเผา ประชาชนทั่วไปสามารถใช้ระบบเพื่อค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศจากการเผา

สรุปได้ว่าการแก้ไขปัญหาการเผาในพื้นที่เกษตรอย่างยั่งยืนจะไม่ประสบความสำเร็จถ้าทุกฝ่ายไม่ร่วมมือกันอย่างจริงจังทั้งเกษตรกรที่ต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรม รัฐต้องสนับสนุนการทำการเกษตรลดการเผาทั้งด้านงานวิจัย และมาตรการสนับสนุนต่าง ๆ นอกจากนี้เอกชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการมาตรการต่าง ๆ ของรัฐ และที่สำคัญ ถ้าไม่เผา เราทุกคนได้ประโยชน์ แต่อย่างไรก็ตามในการดำเนินงานที่ผ่านมา นโยบายการลดการเผาในพื้นที่เกษตรยังไม่ประสบผลสำเร็จ เกิดจากปัญหาดังนี้

1. การขาดการบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการแก้ไขปัญหาการเผาในพื้นที่เกษตร ต้องมีการดำเนินการบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน ทั้งหน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน ภาคสังคม ประชาชน และเกษตรกรในพื้นที่ ต้องสร้างการบูรณาการที่เข้มแข็งจึงจะทำให้การแก้ปัญหาประสบความสำเร็จ
2. แนวทางการแก้ปัญหาที่ผ่านมาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังเน้นการทำโครงการที่เป็นการแก้ปัญหาในระยะสั้น มากกว่าระยะยาว
3. เกษตรกรในพื้นที่ขาดความตระหนักถึงความรุนแรงของการเผาในพื้นที่เกษตร และเกษตรกรยังไม่เห็นความสำคัญของการจัดการวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร

จากปัญหาในข้างต้นแสดงให้เห็นว่า แนวทางการแก้ปัญหาที่ผู้ศึกษาได้นำเสนอ ในฐานะรองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตรที่รับผิดชอบภารกิจนี้ จะต้องเพิ่มภารกิจของศูนย์บริการเกษตรพิรุณราชในการเป็นศูนย์กลางการแก้ไขปัญหาการเผาในพื้นที่เกษตร ประกอบกับกิจกรรมตามนโยบายทั้ง 6 ส่วน สามารถแก้ไขปัญหาการเผาในพื้นที่เกษตรทั้งหมด และยังเป็นการแก้ปัญหาในระยะยาว ซึ่งจะทำให้การแก้ไขปัญหาการเผาในพื้นที่เกษตรลดลงได้อย่างแท้จริง

2.3 ภาวะผู้นำเพื่อการขับเคลื่อนข้อเสนอ

ภาวะผู้นำ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนข้อเสนอ นโยบายปลอดการเผาให้ประสบความสำเร็จ ผู้นำที่จะสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้น และสนับสนุนผู้ได้บังคับบัญชาให้ทำงานอย่างเต็มความสามารถ เพื่อบรรลุเป้าหมายของนโยบาย ดังนั้น ภาวะผู้นำเพื่อการขับเคลื่อนข้อเสนอ นโยบาย มีดังนี้

1. วิสัยทัศน์และความมุ่งมั่นของผู้นำ

ในการขับเคลื่อนนโยบาย ผู้นำ ต้องมีวิสัยทัศน์และความมุ่งมั่นในการขับเคลื่อนนโยบายที่ชัดเจน ซึ่งวิสัยทัศน์ จะเป็นการแสดงภาพรวมเกี่ยวกับนโยบายที่ต้องการขับเคลื่อน ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ที่ดี จะมองเห็นโอกาสและความท้าทายที่อยู่เบื้องหน้า กำหนดทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจน ส่วนความมุ่งมั่น คือ ความตั้งใจแน่วแน่ที่ผู้นำต้องการจะขับเคลื่อนนโยบายให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ผู้นำที่มีความมุ่งมั่น จะทุ่มเทความพยายามอย่างเต็มที่ อดทนต่ออุปสรรคและไม่ยอมแพ้ต่อความท้าทาย

2. การสื่อสาร

การสื่อสาร ถือเป็นทักษะสำคัญประการหนึ่งของผู้นำ ผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะสามารถสื่อสารได้อย่างชัดเจน ตรงประเด็น กระชับ เข้าใจง่าย และโน้มน้าวใจผู้อื่นได้ การสื่อสารที่ดีจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดี สร้างความไว้วางใจ สำหรับการสื่อสารในการขับเคลื่อนนโยบายแบ่งออกเป็น การสื่อสารภายใน และภายนอกองค์กร

2.1 การสื่อสารภายในองค์กร จะช่วยสร้างความเข้าใจเป้าหมายและกระบวนการทำงานร่วมกัน เป็นสิ่งเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในองค์กร และเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อองค์กร ให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ หากการสื่อสารภายในองค์กรดีชัดเจนก็จะส่งผลให้การปฏิบัติงานตามนโยบายเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ดังนั้น กระบวนการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายจะต้องทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคลากรในฝ่ายต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกเป็นไปอย่างคล่องตัว เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันเกิดความร่วมมือ และการประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 การสื่อสารภายนอกองค์กรมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดี ความน่าเชื่อถือ ความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลภายนอก และนำไปสู่โอกาสทางธุรกิจ ผู้นำและผู้บริหารองค์กรจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนากลยุทธ์และแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม

3. การเสริมสร้างเครือข่ายในการทำงาน

การส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายการทำงานของหน่วยงานบูรณาการ เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานตามนโยบายประสบความสำเร็จ เนื่องจากการดำเนินการเกี่ยวกับนโยบายลดการเผาเกี่ยวข้องกับหลายฝ่าย ประกอบกับบุคคลเป้าหมายเป็นเกษตรกรมีจำนวนมาก หน่วยงานภาครัฐราชการ ภาคเอกชน และชุมชนในพื้นที่ ซึ่งการสร้างและพัฒนาเครือข่าย มีเป้าหมาย ดังนี้

ด้านองค์กร เป็นเครื่องมือส่งผ่านและสร้างองค์ความรู้ด้านการจัดการวัสดุเหลือใช้ ด้านการส่งเสริมนวัตกรรมจัดการวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร ด้านการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิต

ด้านเกษตรกร มุ่งเน้นให้เกษตรกรใช้กลไกความร่วมมือเพื่อสร้างความสามารถในการจัดการการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถพึ่งพาตนเองได้

ลักษณะเครือข่ายที่ควรดำเนินการ เช่น เครือข่ายบูรณาการระหว่างหน่วยงาน เครือข่ายการมีส่วนร่วมกับชุมชน เครือข่ายเชื่อมโยงการตลาดระหว่างเกษตรกรและบริษัทรับซื้อวัสดุทางการเกษตร เป็นต้น

4. งานวิจัยและเทคโนโลยี

งานวิจัยและเทคโนโลยีเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากสำหรับผู้นำ เพราะผู้นำที่สามารถเข้าใจและประเมินการพัฒนาทางเทคนิคได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้นำสามารถตัดสินใจในการลงทุนในการวิจัยและพัฒนาในทิศทางที่เหมาะสมได้ด้วย

3. แผนพัฒนาตนเอง

(ข้อมูลส่วนบุคคลไม่เผยแพร่)

บรรณานุกรม

- กรมควบคุมมลพิษ. (2564). รายงานสถานการณ์มลพิษทางอากาศในพื้นที่ภาคเหนือ. กรุงเทพฯ : กรมควบคุมมลพิษ.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2565). ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการเกษตรฯ – ระยะ 20 ปี. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการเกษตร.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2566). รายงานผลกระทบจากมลพิษทางอากาศ PM 2.5. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิจารณ์ สิมฉายา. (2554). มลพิษจากหมอกควันในพื้นที่ภาคเหนือ. กรุงเทพฯ : กรมควบคุมมลพิษ.
- สมเกียรติ ศิริรัตนพฤกษ์. (2552). มลพิษทางสิ่งแวดล้อมในชุมชน. กรุงเทพฯ : พิมพ์ลักษณ์.
- สำนักพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศ และภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน). (2566). รายงานจุดความร้อนจากการเผาในพื้นที่ป่า. กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศ และภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน).
- สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม. (2565). ผลกระทบด้านสุขภาพของประชาชน. กรุงเทพฯ : สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม.
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการ. (2564). ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ. 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580). กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการ.

ภาคผนวก

ประวัติผู้เขียนเอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคล

ชื่อ - สกุล นายเรืองพจน์ ธารานาด

ประวัติการศึกษา

- ปริญญาตรี (นิเทศศาสตรบัณฑิตวิชาเอกวิทยุโทรทัศน์/มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช / 2536)
- ปริญญาตรี (เกษตรศาสตรบัณฑิตวิชาเอกส่งเสริมการเกษตร/มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช / 2548)
- ปริญญาโท (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตวิชาเอกเทคโนโลยีการศึกษา/มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ / 2543)

ประสบการณ์การรับราชการ

- 2530 ช่างไฟฟ้า ระดับ 1 ฝ่ายประชาสัมพันธ์ กองเกษตรสัมพันธ์ กรมส่งเสริมการเกษตร
- 2532 ช่างไฟฟ้า ระดับ 2 ฝ่ายประชาสัมพันธ์ กองเกษตรสัมพันธ์ กรมส่งเสริมการเกษตร
- 2533 นายช่างภาพ ระดับ 2 ฝ่ายโสตทัศนูปกรณ์ กองเกษตรสัมพันธ์ กรมส่งเสริมการเกษตร
- 2534 นายช่างภาพ ระดับ 3 ฝ่ายโสตทัศนูปกรณ์ กองเกษตรสัมพันธ์ กรมส่งเสริมการเกษตร
- 2536 นายช่างภาพ ระดับ 4 ฝ่ายโสตทัศนูปกรณ์ กองเกษตรสัมพันธ์ กรมส่งเสริมการเกษตร
- 2539 นายช่างภาพ ระดับ 5 ฝ่ายโสตทัศนูปกรณ์ กองเกษตรสัมพันธ์ กรมส่งเสริมการเกษตร
- 2542 นายช่างภาพ ระดับ 6 ฝ่ายโสตทัศนูปกรณ์ กองเกษตรสัมพันธ์ กรมส่งเสริมการเกษตร
- 2542 นายช่างไฟฟ้าสื่อสาร ระดับ 6 ฝ่ายสื่อสาร สำนักงานเลขาธิการกรม กรมส่งเสริมการเกษตร
- 2547 เจ้าหน้าที่บริหารงานการเกษตร ระดับ 6 สำนักงานเกษตรกิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ
สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี
- 2550 เจ้าหน้าที่บริหารงานการเกษตร ระดับ 7 สำนักงานเกษตรอำเภอเขาคิชฌกูฏ
สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี
- 2551 นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ระดับชำนาญการ สำนักงานเกษตรอำเภอเขาคิชฌกูฏ
สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี
- 2554 นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ระดับชำนาญการ สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองจันทบุรี
สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี
- 2557 นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ระดับชำนาญการพิเศษ สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองจันทบุรี
สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี
- 2559 ผู้อำนวยการกลุ่ม (นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการพิเศษ)
กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร สำนักงานเกษตรพื้นที่กรุงเทพมหานคร

- 2565 เกษตรจังหวัด (ผู้อำนวยการเฉพาะด้าน ระดับสูง (วิชาการส่งเสริมการเกษตร))
สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงราย
- 2565 ผู้อำนวยการสำนัก (ผู้อำนวยการเฉพาะด้าน ระดับสูง (วิชาการส่งเสริมการเกษตร))
สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่

ผลงานทางวิชาการ

- 2543 เรื่อง สถานภาพและความต้องการใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ของนักวิชาการ
เผยแพร่สังกัดกรมส่งเสริมการเกษตร

รางวัลหรือทุนการศึกษา (เฉพาะที่สำคัญ)

- 2556 เกษตรอำเภอดีเด่นระดับจังหวัด
- 2556 เกษตรอำเภอดีเด่นรองชนะเลิศ ระดับเขต

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันและสถานที่ทำงาน

- ปัจจุบันตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่
- สถานที่ทำงาน สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่
เลขที่ 428/1 หมู่ 12 ตำบลหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่